

nazore, nekatere njegove oblike in besede, a naše poročilo bi se raztegnilo preveč in bi bilo ocena ocenjenih stvari. Gospod urednik piše «tist», n. pr. «tist čas», namestu navadnega «tisti». Ali hode obveljalo? O tiskarski upravi omenjamo, da so nekatere črke prestare in obdrgnjene; mnoge «vejice» že niso več vejice.

Slovensko gledališče. *Zgodovina gledaliških predstav in dramatične književnosti slovenske. S četirimi slikami. Spisal Ant. Trstenjak. Izdalo in založilo dramatično društvo v Ljubljani. V Ljubljani. Natisnila «Narodna tiskarna.» 1892. 8°. Str. 198. Cena 1 gl. — Prav primeren književen spomenik za konec letošnjega leta, v katerem se je odprlo novo gledališče v Ljubljani, podalo nam je »Dramatično društvo«, namreč omenjeno knjigo. Sicer se družita ob tej priliki še druga vesela spomina: Sedaj je namreč nekaj čez sto let, odkar se je v Ljubljani igrala prva slov. veseloigra, naše «Dram. društvo» pa praznuje petindvajsetletnico. Na vse te strani se ozira naša spominska knjiga. Ker pa sega še v davno preteklost slovenskih iger, zato je res v njej zgodovina slovenske dramatike. Koga ne bi mikalo, kar čuje o nekdanjih pobožnih in posvetnih, zlasti jezuitovskih igrah v Ljubljani. Tudi v Loko nas vodi pisatelj k pasijonskim igram in nam kaže, da so v onih časih znali prirejati mnogo večje slovesnosti, nego jih prirejamo dandanes. — Drugi del knjige se peča najbolj z «Dramatičnim društvom», njegovim začetkom, delovanjem na odru in v književnosti, ter našteva vse pisatelje, ki so spisali ali prevéli kako igro, vse predstave, kar jih je priredilo društvo, in vse igralce, ki so sodelovali v l. 1867—1892. — Tretji del nam naznanja novo dóbo, ki se je začela za našo dramatiko v novem deželnem gledališču. Popisuje gradbo in uredbo novega poslopja in slavi prvo slovesno predstavo z dné 29. kimovca 1892. Poslednji del govori kratko o gledaliških predstavah po Slovenskem sploh.*

Ako tudi se je gospod pisatelj mnogo oziral na priobčene in znane vire, vendar je moral večkrat pogledati še v marsikak temen kót, kar mu je prizadelo mnogo truda. Zato nam njegova knjiga večinoma resnično popisuje razvoj dramatike na slovenskih tleh. Tu pa tam se je pač vrnila kaka manj opravičena misel (kakor bi bili n. pr. jezuitje igrali za to, da bi se bili prikupili), tudi jezik je na nekaterih mestih zategnjen po nemški šegi, v obče pa je knjiga pisana z ljubeznijo do naroda in dramatične umetnosti, kakor tudi z navdušenjem in lepimi nadami o boljši naši bodočnosti.

V knjigi so štiri slike, izmed katerih je zlasti prva lepa, a drugo obsojamo odločno.

V «Uvodu» piše gospod pisatelj: «Vsaj jaz si ne morem misliti človeka, ki bi tu mimo (namreč gledališča) šel in se ne bi razveselil videč, kako trdnjavo slovenske narodnosti imajo tu Slovenci in kako glasnico plemenitosti in blagosti, prosvete in napredka ima narod slovenski». Dostaviti treba, da je tu malo preveč vesele in srečne zadovoljnosti gledé na to, kolikokrat se igra slovensko in kolikokrat nemško. Potem

pa, kar je poglobitna naša misel: Smemo se veseliti gledališča, ako se bodo igrale dobre igre. Ako se pa ne bodo igrale dobre igre, ampak samo stvari, ki dražijo čutnost in vzbujajo k večjemu smeh, ako bodo te igre slike izprijenega življenja, potem bode pravi narodnjak potočil solzo, gredoč mimo novega hrama naše Talije. O, da bi take solze ne bilo nikdar treba!

Kratek nauk o glasbi. *Spisal Anton Nedved. V Ljubljani. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1893. 8°. Str. 29. Cena 15 kr. po pošti 17 kr. — O tej knjižici nam ni treba obširno govoriti, ker njena vsebina ni velika. Podaje nam prve in glavne nauke o glasbi. Stvar in jezik nam v obče ugajata, beseda «triler» pa nikakor ne.*

Dr. Fr. L.

PRVAŠKO SLOVSTVO.

Koluničev zbornik. *Hrvatski glagolski rukopis od godine 1486. Latinicom na svjet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1892. Knjižara Jugoslavenske akademije (Dioničke tiskare). Tisak Dioničke Tisk. 8°. Str. XXVIII + 272. Cena 2 gld. 50 kr. — Pred nami je znamenita knjiga, ne samo za jezikoslovca, ki bode sevé gledal le na jezik, ampak tudi za bogoslovca in pridigarja. Naš rojak gosp. M. Valjavec je objavil glagolski rokopis iz l. 1486. v latinici, in ta rokopis je najbrže prevod dveh del sv. Bernardina: postnih pridig in pa razprave o sedmih smrtnih grehih. V predgovoru pripoveduje gosp. izdajatelj, da je iskal izvornik tega rokopisa, a ni ga našel med latinskimi deli sv. Bernardina. Zato sodi, da je bil izvornik laški, o čemer priča tudi jezik v rokopisu. Žal, da tudi mi ne moremo tega preiskovati ali dati preiskovati. Tu povemo le nekatere stvari, da spoznajo naši čitatelji značaj in vsebino objavljenega dela. Naš rokopis hrani jugoslav. akademija in je iz Kukuljevičeve zbirke. Pisal ga je «Broz», žakan . . . plemenem Kolunič . . . gospodinu Leonardu vikaru gotanskemu». Namen rokopisu je pač ta, da bi ga rabili pridigarji za cerkvene nagovore. Govorov je 40 (4 nepopolni); razprav je sedem, katerim so dodana nekatera poglavja o razuih predmetih. Govori so po vsebini dobro razrejeni, tvarina je točno razdeljena, kakor pri školistikih, pripovedovanje je mično, prigovarjanje in prepričavanje krepko. V jeziku se kaže — kakor omenja gosp. izdajatelj — borba ali omahovanje med starim cerkvenim in tedanjim narodnim jezikom. Za vzgled dva stavka iz govora «v nedilu cvit'nu»: «. . . Govori evanjelista, da budući Jusuš prišal na goru maslinsku hotijući poiti v' Erusolim, posla d'va učenika v grad Erusolim, da bi mu pripelali oslicu, ka imiše ž'drebe i ka biše od'lučena na rabotu općen'sku. Govori evanjelista, da učenicu učiniše, kako im' Isuhrst biše rekal, i prišad'ši učenicu s oslicu i sinom ee, i sede Jusuš na noć i poidoše v Erusolim i vasz plkz erusolimski izide proti nemu . . .» — Gosp. izdajatelj je napisal predgovor, razlagajoč rokopis sam, njegov jezik,*

posebej ptuje besede, dodal pa vseskozi pod črto opazke, ki tolmačijo tekst. Kdor izmed naših duhovskih naročnikov, hrv. ali slov., kupi knjigo zaradi pridig in razprave o grehlih, imel hode v njej prav primerno in dobro tvarino za javne cerkvene govore.

Dr. Fr. L.

Knjige «Maticе Hrvatske» za 1. 1892.

Matica Hrvatska je izdala za leto 1892. te-le knjige: 1. Hoić: Slike iz obćega zemljopisa. Knj. III. (Pouč. knj. XVII.) — 2. Mignet: Poviest francuzke revolucije od god. 1789. do god. 1815. Preveo Ivan Rabar. (Svjetske poviesti knj. XI.) — 3. Antologija Hrvatska. Umjetno pjesništvo starijega i novijega doba. Sastavio Hugo Badalić. — 4. Novak: Pod Nehajem. Prispovijest. (Zab. knj. CXLV—CXLVII.) — 5. Carić: Kristof Kolumbo i otkriće Amerike. — 6. Tomić J. E.: Pastorak. Pučki igrokaz u četiri čina. (Zab. knj. CXLVIII—CXLIX.) — 7. Šandor-Gjalski: Osvit. Slike iz tridesetih godina. (Zab. knj. CL—CLIII.) — 8. Smičiklas i Marković: Matica Hrvatska od god. 1842. do god. 1892. Spomen-knjiga. — 9. Plutarhovi izabrani životopisi, dio prvi. (To dobé udje samo za doplaćan 1 glđ.)

(Dalje.)

ČEŠKO SLOVSTVO.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral univ. doc. dr. J. Tumpach.)

Dragi gospod urednik! Obljubo, s katero sem se pred časom zavezal Vam in svojemu milemu prijatelju dr. K., pričujem izpolnjevati s tem, da Vam pošiljam za «Dom in Svet» prve paberke, katere sem za Vas zbral na našem slovstvenem polju. Bolje bi bilo morda, če bi bil imenoval te svoje dopise «Quodlibet», ker nikakor ne mislim pisati sestavnega poročila o našem slovstvenem delovanju, marveč ravnati se hočem tako, kakor se mi ravno nameri in mi v spominu oživé slovstvena dela; nadejam se, da temu ne oporekate; v tem bo po moji sodbi nekaj več raznolikosti. Pa saj napis ni vse in zato ga ne premenim; rajši takoj začnem. Samo te slobode si še želim, da me nimate za nemarnega dopisnika, če bi kako moje poročilo ne prišlo ob pravem času navzlic moji dobri volji.

Pri nas je «na národa roli dědičné»¹⁾ čilo življenje. Slovstveni trg je kar zasut z najrazličnejšimi proizvodi. V vseh strokah in delih vede, lepega slovstva, pesništva se deluje v resnici »s chutí úsilovnou«, kakor si je to nekđaj želel pevec nesmrtné «Slávy dcery»; res ne moremo vsega opaziti in zabeležeti, tem manje vsega prečitati, da ne rečem: proučiti.

Če bi sodili po številu slovstvenih proizvodov o številu národa, moralo bi nas biti ne pet, marveč štirikrat pet milijonov.

Kakšen razloček je med sedanostjo in dobo pred šestdesetimi — sedemdesetimi leti! Tedaj

je imel vsak posamnik, katerega je pobožalo jutro probujajočega se narodnega življenja, v svoji knjižnici vse češko slovstvo vseh strók; sedaj pa je mogoče strokovnjaku le z velikimi gmotnimi sredstvi preskrbeti si knjig, spadajočih v njegovo lastno stroko, in le s težka more misliti na to, da bi si nakupil knjig iz drugih strók. Tako so se premenili časi. No seveda so sedaj razmere tudi izcela druge, kakor so bile tedaj. Pred šestdesetimi leti je bilo jako težko najti češki knjigi založnika; sedaj pa je založnikov na izbiro. Množé se tudi od leta do leta bralci, tako da danes ni že več vasice pri nas, kamor bi ne dohajala češka knjiga. Po vseh občinah se ustanavljajo knjižnice; da, po nekaterih ni samo jedna, marveč so po tri, štiri knjižnice, po mestih seveda še več. Ustanavljajo jih posamniki, vzlasti duhovščina, ustanavljajo jih razna društva, n. pr. «Besede» (Čitalnice), «Čtenářské jednoty» (bralna društva); ustanavljajo jih visokošolci, n. pr. akademično društvo «Radbuza», «Sázavan» itd., ustanavljajo jih slovstvena društva bogoslovcev iz češko-moravskih semenišč, katere imenujejo «Sušilovke», ustanavljajo jih društvo «Vlast» in na Šleskem posebno «društvo za ustanavljanje knjižnic» itd. Potem ni čuda, če založniki pri izdavanju knjig kar tekmujejo med seboj. Poprej je bil pisatelj vesel, če ga je založnik povabil na jeternice, da bi takó nagrado vsaj pojedel, sedaj pa plačujejo mnogi založniki za naše razmere v resnici sijajne nagrade. In pri tem se jim jako dobro godí. Pohvaliti jih treba še v tem, da pri zunanji upravi knjig ne varčujejo, in da se zato v tem obziru naše knjige lahko merijo z vsemi drugimi, nemškimi, ali francoskimi. To velja zlasti pri tistih proizvodih, ki izhajajo v zalogi Ottovi, Topičevi in Vilímkovi.¹⁾ Sicer so pa te tri tvrdke največje češke založne tvrdke: njim se pridružujejo še druge, n. pr. Valečkova, Urbánkova, Stýblova, Kotrbova, benediktinov Rajhradskih, Hynkova, Reinwartova, Řivnačeva i. dr.

Vrh tega so našem slovstvu v krepko podporo tudi razni zakladi in društva, ki so ustanovljena nekaj v podporo slovstva samega, nekaj v podporo pisateljem.

Tako društvo je «Svatobor», kateremu stoji na čelu češki romanopisec Václav Vlček, urednik «Osvěte». Imovine ima mnogo, in sicer so največji del njegov darovi duhovnikov, n. pr. Filipa Čermáka, Štulca, Pehara, V. Třebizskega itd. Pač so se pritoževali, in ne po krivici, da se pri podeljevanju daril včasih premalo gleda na namere teh blagih darovalcev. Tudi imovina drugega podobnega društva «Maja», v katerem se družijo po največ mlajše pisateljske moči, vedno raste in ima razne in vsakovrstne vire. Imetek njegov pa vendar ni bolj narasel, nego katoliškega društva «Vlasti», da si je to mlajše od prvega.

Društvo «Vlast» je ustanovil šele pred osmimi leti duhovnik nadškofije Praške, Tomáš Škrdle. Danes pa šteje že nad 1600 udov, vplačavših po 50 gl., in 130 členov, vplačavših po 100 gl., katerim se pridružuje cela vrsta takih, ki pla-

¹⁾ Na národa dednem polju.

¹⁾ Menda tudi Šimáčkovi.

Uredn.